

رویکرد سیاسی جمهوری اسلامی ایران در قبال احزاب شیعه عراق از ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۹

محمد ترابی^۱ و اسماعیل اویسی^۲

^۱ استاد یار و عضو هیئت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم m.torabi1418@gmail.com

^۲ دانشجوی دکتری علوم سیاسی گرایش مسائل ایران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم e.oweysi@gmail.com

چکیده

شیعیان عراق حدود ۶۰ درصد از جمعیت مردم عراق را تشکیل داده است. در جهان عرب مهمترین گروه شیعه را شامل می شود. جمهوری اسلامی ایران نیز به عنوان حکومت شیعه در جهان اسلام این کشور همسایه را به عنوان واقعیتی مهم و تاثیر گذار در محیط امنیتی و استراتژی تلقی نموده است و به طور طبیعی آن را در راهبرد های بلند مدت خود لحاظ می نماید. عراق کشوری است که همواره با تسلط یک قوم یا مذهب چه عرب، کرد، سنی و شیعه مواجه بوده است. این گروه ها و احزاب نقش های کلیدی در سیاست خارجی این کشور به ویژه در رابطه با ایران ایفا کرده و می کنند. هدف اصلی در این مقاله رویکرد سیاست جمهوری اسلامی ایران در قبال احزاب شیعه عراق از ۲۰۱۴-۲۰۱۹ است. سوال اصلی این مقاله سیاست جمهوری اسلامی ایران چه رویکردی در قبال احزاب شیعه عراق از ۲۰۱۴-۲۰۱۹ داشته است؟ در این مقاله نویسنده می خواهد بگوید که سیاست های جمهوری اسلامی ایران در قبال احزاب شیعه عراق چه تاثیری در روند سیاست حکومت عراق داشته است؟ فرضیه عبارت است سیاست جمهوری اسلامی ایران با توجه به سابقه تاریخی ایران و عراق و به دلیل جایگاه مذهب شیعه در عراق، هم مرز بودن و حضور داعش در عراق یک نگاه همکاری و همگرایی با عراق دارد. در این مقاله متغیر مستقل سیاست های جمهوری اسلامی ایران می باشد و متغیر وابسته احزاب شیعه عراق هست. این پژوهش به روش تبیین - تحلیلی انجام شده و گردآوری اطلاعات نیز به روش کتابخانه ای، مقالات معتبر و جست جوی اینترنتی انجام گرفته است.

واژه های کلیدی: جمهوری اسلامی ایران - عراق - احزاب - شیعه - سیاست

مقدمه

پیروزی انقلاب اسلامی ایران رامی توان شروع بیداری اسلامی در نیمه دوم قرن بیستم به شمار آورد انقلاب اسلامی دوره جدیدی از ظهور اسلام با رویکرد سیاسی را به جهان اسلام ارائه کرد. با توجه به اینکه گفتمان انقلابی و دینی متحدانی در بیرون از مرزهای سیاسی ایران دارد و با تولید گفتمان نهضتی و انقلابی توانست به یک نیروی قابل محاسبه در فضای بین الملل به شمار می‌رود و درسته ملی منطقه‌ای و جهانی معادلات را برهم بزند تقویت گفتمان انقلاب اسلامی و توسعه دامنه نفوذ محور مقاومت شناخت گروه‌ها و جریان‌های شیعه و همسو ضروری است پیروزی انقلاب اسلامی تاثیر زیادی بر مردم و جریان های سیاسی عراق داشت وجود اصول اعتقادی مشترک نقش مرجعیت سابقه اقامت امام خمینی در عراق و وجود عتبات عالیات از جمله شاخص‌های مهمی است که همبستگی ایدئولوژیک به همگرایی تاریخی و فرهنگی بین ایران و عراق ایجاد کرده است. امروز شیعیان عراق شاخص‌های برجسته‌ای در تحولات عراق و محور مقاومت به وجود آورده اند، با توجه به نقش برجسته و مهم شیعیان عراق در تحولات منطقه دارد با شکل‌گیری گروه تروریستی داعش در عراق و اعلام تهاجم به ایران و ایجاد چالش‌های امنیتی برای این کشور در صدر اولویت‌های دولت خودخوانده عراق و شام بوده است و این موضوع را می‌توان از نقشه اعلامی سرزمین‌های مورد ادعای داعش در خراسان بزرگ را در بر می‌گیرد و از طرف دیگر سیاست خارجه ایران نیز در راستای مقابله با داعش فعالانه در جریان بوده است عمیق‌ترین پژوهش‌های حوزه سیاست خارجی به دلیل ارتباط مستقیم با مسائل امنیت ملی و فراهم‌سازی زمینه‌های فرصت‌سازی باید در حوزه همسایگان صورت گیرد از این نظر کشور عراق ان همسایگان ایران موقعیت ویژه‌ای دارد ویژگی‌های جغرافیای سیاسی امنیتی فرهنگی مذهبی قومی عراق به‌گونه‌ای است که ماهیت قدرت و سیاست در این کشور و به تبع نوع روابط آن با همسایگانش را پدید پیچیده کرده است عراق همواره در سیاست خارجی ایران جایگاهی خاص داشته است در نیم قرن گذشته نگاه ایران و عراق به یکدیگر نگاهی امنیتی بوده است. در وضعیت جدید با وارد شدن عناصر ای تازه در حوزه سیاسی عراق جایگاه این کشور در سیاست خارجه ایران اهمیت بیشتری یافته است در واقع گرایش‌ها از تخصص و تضاد به سوی رقابت و همکاری پیشرفته است.

پیشینه پژوهش

درباره پیشینه پژوهش نیز گفتنی است که پس از بررسی و مطالعه منابع مختلف پیرامون موضوع به برخی منابع سوالات علمی منتشر شده در این زمینه می‌توان اشاره کرد. (مجتبی میری و میثم نوروزی، ۹۷) مقاله نقش و جایگاه احزاب و گروه‌های شیعه در عراق با تاکید بر همگرایی با ایران نتایج این مقاله در پی اثبات این فرضیه است که اشتراکات موجود بین شیعیان عراق و ایران به همگرایی و نزدیکی بین این دو کشور منجر شده و خواهد شد با توجه به وجود آرمانهای عدالت خواهی در ظلم ستیزی و مقابله با رژیم صهیونیستی و آمریکا و تروریسم شجریان ایران و عراق به هم نزدیک شده و در آینده نقش برجسته ایفا خواهند کرد و عوامل و همکاری مشترک اقتصادی تجاری تولید و صادرات نفت می‌توان زمینه مناسب تقویت و تداوم همکاری و تسریع نزدیکی بین ایران و عراق شود.

(فیروز نجفی و دیگران، ۱۳۹۶) مقاله نقش و جایگاه گروه‌های شیعه در ساختار سیاسی عراق پس از فروپاشی ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۵ نتایج پژوهش نشان می‌دهد که جریان‌های شیعه عراق به صورت عمده در تحولات سیاسی و اجتماعی نقش داشتند به همین منظور جریان های شیعه به صورت اجمالی اشاره شده است نتایج مقاله حاکی از آن است که اندیشه سیاسی شیعیان پس از مسلط شدن بر قدرت سیاسی نقش سیاسی پیدا کرده و مفاهیم جدید تولید کرده است شیعیان عراق پس از قدرت‌گیری سیاسی در جهان عرب الهام‌بخش شده‌اند الهام بخشی و تداوم حیات سیاسی شیعیان عراق در نتیجه به باغ ملی قدرت مرجعیت تعامل میان شیعیان و وحدت گروه‌ها بوده است. (التیامی نیا و دیگران، ۱۳۹۵) مقاله تحلیل پیامدهای منطقه‌ای ژئوپلیتیکی شیعه در دوران صدام نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که غلات یابی شیعیان عراق توانسته در جامعه عراق دگرگونی ایجاد کند و دگرگونی سیاسی توسط شیعیان افغانی سیاسی عراق توسط شیعیان تعیین خواهد شد به شیعیان عراق در آینده شیعیان دیگر کشورهای عربی نیز تأثیرگذار خواهد بود بعد از سرنگونی صدام معنویت مذهب در شیعیان ارتقا پیدا کرده و به توصیه سیاسی انجامیده است از جهات مختلف کانون اصلی و هسته مرکزی تشیع عرب بوده است

که امروزه به قدرت سیاسی متناسب با جایگاه اکثریتی رسیده است و میتوان در آینده نیز رایگان تاریخ اقتصادی و اجتماعی خود را بازباید محمد سهرابی و امرالله اشرفی و مرتضی کریمی مقاله کالبدشناسی احزاب و گروه‌های سیاسی عراق و تاثیر آن بر روابط ایران و عراق نتایج مقاومت نشان می‌دهد با توجه به بافت جمعیتی عراق شیعیان در اکثر بوده و نقش مهمی در پیشبرد سیاست خارجی و در جهت منافع منطقه و ایران خواهد بود نگارندگان مقاله معتقدند که مراجع تقلید در عراق با توجه به جایگاه بالا بین شیعیان و تاثیرگذاری سیاسی و اجتماعی مرجعیت در عراق می‌تواند افق سیاسی شیعیان را در آینده تقویت کند گروه‌های شیعه در عراق به عنوان گروه فرهنگی و سیاسی تأثیر زیادی در روابط بین ایران و عراق دارد و به این روابط میتوان دستاوردهای زیادی را به همراه داشته باشد. (علی عسگر شهبازی و مجید رحمتی، ۱۳۹۵)

مقاله نقش و جایگاه شیعیان در ساختار عراق نتایج به دست آمده از این مقاله درصدد است که نشان دهد اکثریت جمعیت شیعیان در قدرت سیاسی و نقش آفرینی شیعیان در ساختار عراق جدید تاثیر داشته است شیعیان از نظر تعداد و هم از نظر تحصیل فکری مهمترین گروه در کشور عراق هستند که پس از استقلال در کانون تاریخ عرب قرار گرفته و گفتمان و سیاستهای عربی کمک کرده است با تأثیرپذیری از انقلاب اسلامی شیعیان عراق قدرت سیاسی یافته و توانستند در ساختار نوین عراق نقش آفرینی می‌کند. (سید محسن حکیم، ۱۳۹۴) کتاب موضوع اتی شیعیان عراق در برابر کشورهای همسایه به تحلیل وضعیت شیعیان عراق و نگاه به آینده عراق و نقش شیعیان در ساختار سیاسی عراق از سوی دیگر روابط شیعیان عراق و ایران رویکرد شیعیان عراق در برابر کشورهای همسایه پرداخته است. (مصطفی غلامی، ۱۳۹۴) در مقاله نقش شیعیان و رهبران مذهبی عراق در تحولات سال‌های اخیر به بررسی و تحلیل جایگاه وضعیت شیعیان عراق شناسایی و ویژگی‌های رهبران مذهبی و مزایا تحقیق و بررسی عملکرد شیعیان و گروه‌های سیاسی شیعه در قرن اخیر پرداخته است. (احمد دوست محمدی و محمد سالم الغبان، ۱۳۹۴) مقاله بررسی تاثیر گروه‌های شیعه عراق بر عدم موفقیت در خاورمیانه جدید نتایج به دست آمده از این مقاله درصدد است که نشان دهد عملکرد مثبت شیعیان عراق توانسته طرح آمریکایی را شکست دهد عملکرد مثبت شیعیان عراق و هم افزایی به کارگیری عنصر مزعه در که در مراحل مختلف محوریت پیدا کرده‌اند منجر به موفقیت سیاسی و اجتماعی شیعیان شده است شیعیان عراق از طریق مقاومت سیاسی در برابر اشغالگران به کارگیری همه امکانات وسیع سیاسی و بسیج مردمی وحدت ملی خودداری از اختلافات قومی و فرقه‌ای همزیستی در چارچوب نظام در مورد دموکراتیک و کثرت‌گرا رهبری مراجع توانسته از طرح آمریکایی را شکست داده و شیعیان در عراق موفق شوند علی‌آدمی و حوا ابراهیمی ۳ مقاله جایگاه شیعیان در ساختار سیاسی عراق جدید نتایج مقاله نشان می‌دهد که با ایجاد تغییرات و در ساختار سیاسی و سرنوشتی رژیم بعد از سال ۲۰۰۳ میلادی شیعیان توانست نفوذ قدرت قابل توجهی پیدا کنند و هویت شیعیان نقش آموزه‌های دینی معنابخشی سیاسی هویت دهی و ایفای نقش فعالان شیعیان از عوامل موثر در ساختار سیاسی عراق توسط شیعیان بوده است. (مسلم و محمود تقی زاده، ۱۳۹۳) مقاله رویکرد جریان‌های شیعه عراق به تحولات نوین کشور نتایج این تجربه نشان می‌دهد که جریان‌ها و گروه‌های حاضر در عراق و تحولات نوین کشور تاثیر گذاشت از نگارندگان گروه‌ها و جریان‌های سیاسی و اجتماعی را مورد بررسی قرار داده و دریچه شناخت گروه‌های شیعه عراق تحولات نوین را تحلیل و بررسی قرار داده است. (برنا بلداجی : سیروس، ۱۳۸۳) مقاله شیعیان عراق بررسی وضعیت جامعه شناختی به تحلیل وضعیت جامعه شناختی و عملکرد سیاسی و اجتماعی شیعیان در عراق و تحلیل تاثیر شیعیان در بافت اجتماعی و جامعه شناختی پرداخته و همچنین در نتیجه پژوهش به تاثیر شیعیان در ارتقای جایگاه سیاسی و بهبود و ارتقای جایگاه شیعیان عراق در قالب شیائومی شناختی ۳۳ تامین کند با بررسی پیشینه پژوهش‌های انجام شده در زمینه شیعیان عراق و ظرفیت شناختی گروه و جریان شیر احمد این موضوع کار شد. نشان می‌دهد که همچنان موضوع سوریه و عراق ظرفیت و توان شیعیان در عرصه سیاسی و اجتماعی محل پژوهش و پردازش است.

چهارچوب نظری (نفوذ) :

نفوذ رابطه ای است که در آن فرد دیگری را به کار دلخواه خود وا می‌دارد بدون آنکه فرد دوم احساس کند که وادار شده است اغلب وادار کننده فاقد امکانات مادی و ابزار است و فرد نفوذ پذیر در موقعیتی به سر می‌برد که اگر اراده کند می‌تواند خلاف

خواست فرد نفوذ گذار عمل کند. (عالم، ۱۳۷۳: ۹۳، ۹۲) در واقع رابطه میان کنشگران انسانی است به گونه‌ای که نیازها خواسته‌ها و ترجیحات یا نیت یک یا چند کنشگر به کنش‌ها یا تمایل به عمل یک یا چند کنشگر در جهتی هماهنگ و نه مغایر با نیازها ترجیحات و نیت نفوذگران اثرگذار (دال و بریکنر، ۱۳۹۲: ۳۵) رابرت جرویس ذهن را به سمت نظریه‌های تصمیم‌گیری رهنمون می‌کند به باور جرویس در سناریوی پیچیده سیاست خارجی فرد و تصمیم‌های فردی نقش‌آفرین اصلی هستند که متاثر از مقولات مهمی چون ادراک و سوء ادراک و روانشناختی است که فرآیند تصمیم‌گیری و سیاست معنا می‌بخشد همچنین وی بر محیط ادراکی نخبگان سیاسی همانند متغیر میانجی و مداخله‌گر در جهت دادن رفتار دولتها در سیستم آنالوگ بین‌المللی نیز تاکید می‌کند رابرت جرویس ادراک را شامل تصاویر باور ها و هدف‌ها می‌داند و در این میان تاکید بیشتری بر هدف‌ها دارد البته نه به عنوان واکنشی در مقابل دیگران برای دستیابی به منافع و هدف‌های ویژه در منزل مجموعه از اقدام‌های دولت که برای پیش‌بینی رفتارهای دیگر بازیگران می‌پوشد. (Jervis، ۱۹۷۶، ۱۱۷) نفوذی از منظر واقع‌گرایی نوکلاسیک است واقع‌گرایی نوکلاسیک با این ایده نو واقع‌گرایان که دولتها در درجه اول به دنبال امنیت هستند مخالفت می‌کنند اما همزمان به مفهوم قدرت مورگنتا تا باز نمی‌گردند بلکه نفوذ مرکز توجه آنها است نفوذ به معنای توان کنترل و شکل‌دهی یک دولت به محیط پیرامونی خود است ۲۰۰۷ زکریا می‌گوید تاریخی نشان می‌دهد که دولت‌ها در شرایطی که به شکلی فزاینده ثروتمند میشوند به ایجاد ارتش‌های بزرگ روی می‌آورد و خود را درگیر مسائل خارج از مرزهایشان می‌کند و به دنبال افزایش نفوذ بین‌الملل خود می‌روند. (Rose، ۱۹۹۸، ۳) با وجود روش‌های گوناگونی که دولت‌ها ممکن است منافعشان را تعریف کنند این مکتب اصلاح می‌کند که دولتها احتمالاً بیشتر نفوذ خارجی از مرزهای خود را می‌خواهند و چنین نفوذی را تا حدی دنبال می‌کنند که بتوانند آن را انجام دهند. (Zakaria، ۱۹۹۸، ۱۵۲) واقع‌گرایی نوکلاسیک متغیر وابسته مورد بررسی خود را سیاست خارجی می‌داند این نظریه در درجه نخست نظرهای برای تبیین سیاست خارجی دولت‌ها است واقع‌گرایی نوکلاسیک عناصر و مفروض‌هایی از واقع‌گرایی کلاسیک و نو واقع‌گرایی را در هم می‌آمیزد از یک سو همچون واقع‌گرایی تاثیر اهمیت‌آنا‌رشی و رفتار کشورها را می‌پذیرد و با این مفروض آغاز می‌کند که نظام بین‌الملل آنارشیک گزینه‌ها و انتخاب‌های سیاست خارجی آنها را محدود و مقید می‌کند یعنی اولویت و تقدم علی در عوامل تعیین‌کننده صفات خارجی با متغیرهای مستقل نظام مند است اما از سوی دیگر مانند واقع‌گرایی کلاسیک تاثیر ویژگی‌های کشورها و متغیرهای سطح واحد البته فراتر از ذات ناقص و معیوب انسان بر رفتار آنها را مورد توجه و تحلیل قرار می‌دهد. از تاثیر مقدمات و امکانات قدرت و سیاست خارجی پیچیده و غیرمستقیم است زیرا فشار و محدودیت‌های نظام مند از راه متغیرهای سطح واحد میانجی مانند ادراکات و برداشت‌های تصمیم‌گیرندگان و ساختار دولت در سیاست خارجی تاثیر می‌گذارد بنابراین باید بررسی کرد چگونه توزیع قدرت در نظام به همراه انگیزه‌ها و برداشت‌های داخلی کشورها از این نظام به سیاست خارجی آن‌ها شکل می‌دهد. (Zakaria، ۱۹۹۸، ۱۴۴)

سیاست خارجی ایران :

عدم مداخله در امور و شئون داخلی کشور های دیگر و احترام متقابل، لازم منطقی همزیستی مسالمت آمیز و صلح طلبی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران است. زیرا مداخله در مسائل و موضوعاتی که به یک کشور و ملت خاص اختصاص دارد، ممکن است موجب تنش، دشمنی، منازعه و در نهایت جنگ بین کشورها گردد؛ بنابراین یکی از اصول نظری و عملی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، پرهیز از دخالت در امور و شئون داخلی کشورهای دیگر و احترام متقابل است. اصل ۱۵۴ قانون اساسی بیان می‌دارد که جمهوری اسلامی ایران متعهد به «... خودداری کامل از هرگونه دخالت در امور داخلی ملت‌های دیگر...» امام خمینی (ره) می‌فرماید: «امیدواریم که صلح جهانی بر پایه استقلال ملت‌ها و عدم مداخله در امور یکدیگر و... بنا گردد»

براساس اسناد رسمی، به ویژه قانون اساسی بیانات امام خمینی (ره) و تعدادی از عملکرد رفتاری ایران اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران عبارتند از: ۱- نفی سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، عزت ۲- استکبار زدایی، ظلم ستیزی و عدالت خواهی ۳- حمایت از مستضعفان و محرومان ۴- حمایت و دفاع از حقوق مسلمانان

1- نفی سلطه گری و سلطه پذیری، عزت:

از اصول مهم و اولیه سیاست خارجی جمهوری اسلامی، نفی و طرد کامل هرگونه سلطه و ستمگری و ستم پذیری است. جمهوری اسلامی، بر اساس آموزه ها و اعتقادات اسلامی باید در سیاست خارجی خود از مناسبات و روابط مبتنی بر سلطه اجتناب نماید. به طور منطقی و طبیعی، برناتفتن سلطه متضمن و مستلزم عدم وابستگی به نظام سلطه و عدم تعهد نسبت به قدرت های سلطه گر است.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به صراحت هر دو وجه این اصل و قاعده کلی را بیان کرده است. «سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس نفی هرگونه سلطه جویی و سلطه پذیری ... و عدم تعهد در برابر قدرت های سلطه گر... استوار است» امام خمینی (ره) می فرماید: از اصول مهم است که مسلمانان تحت سلطه کفار نباشند. خدای تبارک و تعالی برای هیچ یک از کفار، سلطه بر مسلمانان قرار نداده است و نباید مسلمانان این سلطه کفار را قبول کنند.»

2- ظلم ستیزی، عدالت خواهی و استکبار ستیزی:

عدم پذیرش تسلط قدرت های سلطه گر و عدم تعهد نسبت به آنان در سیاست خارجی لازم است ولی کافی نیست. ریشه های عدالت طلبی، مبارزه با ظلم و استعمار و استکبار ستیزی را توأمان می توان در فرهنگ ایرانی و ایدئولوژی اسلامی ردیابی کرد. با وجود این، نقش و تاثیر اصل عدالت خواهی و استعمارزدایی یا آنچه بعد از انقلاب اسلامی در سیاست خارجی ایران استکبار ستیزی نامیده شد، باید ناشی از ایدئولوژی آموزه های اسلامی دانست.

3- حمایت از مستضعفان و جنبش های آزاد بخش:

این اصل لازم و مکمل استکبار زدایی و ظلم ستیزی است، به طوری که ارتباط منطقی و کارکردی بین مبارزه با مستکبران و حمایت از مستضعفان وجود دارد. به عبارت دیگر دو گونه می توان استکبار زدایی کرد: نخست: مبارزه با مستکبران و سلطه گران که مهم ترین عامل استضعاف ملتها هستند.

دوم: حمایت و پشتیبانی از ملت های مستضعف که معلول نظام سلطه و خشونت ساختاری نظم استکباری هستند.

اصل ۱۵۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بیان می دارد «جمهوری اسلامی ایران... از مبارزه حق طلبانه مستضعفان در برابر مستکبران در هر نقطه از جهان حمایت می کند».

4- حمایت و دفاع از مسلمانان:

مبارزه با استکبار و پشتیبانی از مبارزات مستضعفان در برابر مستکبران، حمایت جمهوری اسلامی ایران از مسلمانان و دفاع از حقوق آنان را به طریق اولی ایجاب می کند، چون در حقیقت همه مسلمانان و کلیه جوامع پراکنده اسلامی اجتماع و امت و احدی را تشکیل می دهند که دولت اسلامی مکلف به حمایت و دفاع از آنان است. بنابراین سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک دولت اسلامی، «بر اساس ... تعهد برادرانه نسبت به مسلمانان» متعهد به دفاع از حقوق همه مسلمانان جهان است. بر همین اساس امام خمینی (ره) اظهار می دارد: «با تمام مسلمانان برادر هستیم و این یک اصل اسلامی است که هر مسلمانی باید به مسلمانان دیگر کمک کند». «جمهوری اسلامی ایران مایل است براساس حفظ وحدت و حمایت از منافع کشورها و ملت های اسلامی، آنان را در مشکلات یاری نماید». (دهقانی فیروزآبادی: ۱۳۹۹، ۱۳۸، ۱۲۹_)

تاثیر انقلاب اسلامی ایران بر شیعیان عراق

انقلاب اسلامی ایران را می توان یکی از مهمترین و تاثیرگذارترین انقلاب های قرن بیستم برشمرد. از مشخصه های با رزین انقلاب مردمی بودن تاثیرپذیری از آموزه های مذهبی شیعی و نقش بی بدیل رهبری شیعه در به ثمر رسیدن آن است نکته قابل توجه این است که اساساً زیربنای فکری و تئوری رهبران انقلاب و همچنین عامه مردم ایران را در جریان انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ اصول و عقاید شیعی تشکیل می داد از سوی دیگر باید دانست که رهبران شیعی در ایران در واقع اولین پایگاه جامع مدنی اولین ضد قدرت در برابر قدرت دولت و بيدار ترین قشر جامعه بودند. (کاظمی دینان، ۱۳۸۸، ۷۷)

انقلاب اسلامی متعاقباً پدیده صدور انقلاب در مرکز توجه اندیشمندان و علما قرار گرفت و روند رو به رشد صدور انقلاب اسلامی به گونه ای بود که سر در داران سایر کشورها و از جمله کشورهای حاشیه خلیج فارس و به ویژه عراق را نگران می کرد

و علیرغم اینکه ر انقلاب اسلامی ایران باعث تهدید موجودیت عراق می‌شد اما وجود مذهب مشترک و به عبارتی اشتراکات ایدئولوژی کی میان دو کشور ایران و عراق و همچنین تاثیر پذیری از انقلاب اسلامی موجب تشدید مبارزات شیعیان در عراق علیه رژیم این کشور گردید پژوهش و تحقیق ۱۳۸۳ نیز درباره صدور انقلاب اسلامی معتقد است ایران نخستین انقلاب سیاسی اسلامی موفق را به جهان عرضه کرد انقلابی که به نام اسلام و با شعار الله اکبر بر مبنای ایدئولوژی و نمادگرایی شیعه و رهبری روحانیت و غیر روحانیت استوار بود و مسلمانان سراسر جهان از ثمره آن که همانا عضو گرفتن مفهوم هویت اسلام و بازگشت غرور و اقتدار مسلمانان در جهانی که تحت سیطره ابر قدرت هاست محمود شدند علاوه بر این آیت الله خمینی تجربه ایران را راهنمایی برای تغییر سیاسی و ایدئولوژیکی امت جهانی اسلام می دانست برنامه و متحد کردن تمام مسلمانان در نبردی سیاسی و فرهنگی علیه شرق و غرب بود با پیروزی در این نبرد ایران آماده بود تا اصول خود را در کشور خویش و جهانی خارج از آن تبلیغ کند. (اسپوزیتو، ۱۳۸۲، ۴۹)

باید توجه داشت که یکی از اساسی ترین مفاهیم مشترک مذهبی جهاد و شهادت است که از واقعه تاریخی شهادت امام حسین علیه السلام الهام گرفته شده است اگر چه شیعه نتوانسته از چنانکه لازم است از این مفاهیم بهره ببرد اما در دهه ۷۰ میلادی روشنفکران و رهبران شیعه با آگاهی از کارایی این نماد مهم در پی بازبینی و احیای آن برآمدند به‌رحال پیروزی انقلاب اسلامی ایران الگوی عینی و عملیاتی این اندیشه قلمداد شد به ویژه که آنان خواستند آموزه ها و دستاوردهای انقلاب را صادر و کسانی که خواهان دگرگونی وضعیت‌شان هستند را یاری کنند. (فاضلی نیا، ۱۳۹۱، ۹۷) در واقع در ایدئولوژی انقلاب ایران و حمایت در عراق در اصول گرایی شیعیان لبنان کودتای نافرجام بحرین و در جنبش شیعیان عربستان بسیار اهمیت داشته است حتی در جاهایی نظیر عراق و لبنان که جنبش های شیعه با تمایلات سیاسی قبل از ایران وجود داشت. و در موفقیت‌های انقلاب و ایدئولوژی امام خمینی با فشاری موفق آمیز بر اسلام مردمی قویترین احساس می شد بسیاری از جنبه‌های اعتراض شیعه پس از انقلاب ایران روی داد در واقع پیروزی انقلاب به طور اتوماتیک باعث برانگیختگی جنبش های شیعه گردید زیران پیروزی معادل با پیروزی شیعه تصور شد. (براهویی، ۱۳۷۱: ۲۰۰) در عراق هم که شیعه با فعالیت‌های ایدئولوژیکی و سیاسی شهید محمد باقر صدر تجهیز شده بود با انقلاب ایران به خروش آمد و تقاضای انقلاب ایران را تکرار کرد اگرچه به شدت سرکوب شد ولی این رویکرد بار دیگر در انتفاضه ۱۹۹۱ خود را نشان داد و بار دیگر نیز سرکوب شد به هر حال جنبش شیعیان عراق و گروه های معارض عراقی پس از وقوع انقلاب اسلامی ایران و به دلایل گوناگون مهمترین کانون پذیرش و ترویج آمار و اهداف انقلاب در جهان اسلام بود که الان به مثابه مبانی همبستگی فرهنگی و تاریخی عبارتند از

۱ مذهب شیعه دوازده امامی و ارتباط معنوی خاصی که شیعیان هر دو کشور را با توجه به اعتقادات مشترک سیاسی به هم پیوند داده است.

۲ وجود عتبات عالیات در شهرهای نجف کربلا کاظمین و سامرا در عراق و شهرهای مشهد و قم در ایران که موجب رفت و آمد زائران و در نتیجه عامل پیوند دو ملل می گردد.

۳ بافت فرهنگی و اجتماعی مشابه دو کشور با توجه به سوابق تاریخی.

۴ تعداد زیاد ایرانیان مقیم عراق و نیز عراقیان مقیم ایران.

۵ وجود حوزه های علمیه در دو کشور ارتباط و ارتباط علمی و فرهنگی بین آنها شش همسایه و وجود مرزهای مشترک طولانی به ویژه ساکنان نواحی مرزی اغلب به صورت عشایری زندگی می کنند و قبلاً که کنترلی وجود نداشت در دو طرف مرز به بیلاق و قشلاق می پرداختند.

۶ مرجعیت یا زعامت واحد شیعه برای شیعیان دو کشور در طول تاریخ (فاضلی نیا، ۱۳۹۱: ۹۷)

بنابراین وجود اصول اعتقادی مشترک مبانی نظری مشترک اسلام و به ویژه مذهب شیعه، نقش موثر مقوله مرجعیت سابقه اقامت امام خمینی در عراق وجود اعتبار عتبات عالیات و مراودات بین حوزه های علمی دو کشور از جمله شاخص های مهمی هستند که همبستگی ایران ایدئولوژیکی و همگرایی تاریخی فرهنگی بین نظام اسلامی و معارضان عراق به خصوص شیعیان را طی ۲۵ سال اخیر موجب شده اند. (پژوهش و تحقیق، ۱۳۸۳: ۸۲) به همین دلیل است که بلافاصله پس از وقوع انقلاب در

ایران با توجه به آثار انکارناپذیر انقلاب اسلامی در کشورهای منطقه گروه های معارض عراقی نیز نظام نوپای اسلامی را به مثابه قبله آمال و ام القرای جهان اسلام تلقی نمودند و چون بین شیعیان عراقی و ساختار سیاسی حاکم در این کشور نوعی تعارض وجود داشت بستر مناسبی برای طرح اندیشه های انقلابی ایران فراهم آمد و هواداران را به سوی خود جلب کرد که الگوی ایران برای رهبران شیعه عراقی می توانست مفید باشد ریزی را کاستی های آنان را در عمل جبران می نمود. (فاضلی نیا ۱۳۹۱) صدر در عراق وجود حزب الدعوه اسلامی جماع العلماء حزب الفاطمی و دیگر احزاب ای که نظریات فقیه امام خمینی را قبول داشتند تحت تاثیر حرکت ایشان بودند علاوه بر این امام راحل مهمترین بحث سیاسی خود ولایت فقیه را در حوزه علمیه نجف اشرف شروع کرد به پایان رساند و شاگردان ایشان تنها روحانیان ایرانی نبودند که بلکه علما و طلاب عراقی نیز در درس ایشان شرکت می کردند از جمله شهید محمد باقر صدر رهبر وقت عراق در درس ایشان شرکت داشتند. بسیاری از افکار انقلابی حضرت امام توسط ایشان به شیعیان عراق انتقال پیدا کرد شهید آیت الله صدر و رهبری ایشان تأثیری تعیین کننده در عراق داشت در بین مراجع بزرگ عراق در چند دهه اخیر تنها آیت الله صدر دیده می شد که در زمینه غنا بخشیدن اندیشه سیاسی اسلام کار کرده به هم عملاً وارد ارزه عملی سیاست شده و رهبری سیاسی مردم عراق به ویژه پس از کودتای عبدالکریم قاسم در سال ۱۹۶۸ را به عهده گرفته است حرکتی که آیت الله صدر در الگو قرار دادن انقلاب اسلامی ایران و پیروزی از آن برای رسیدن به پیروزی در عراق به وجود آورد خاندان بزرگ حکیم و شاگردان و پیروان آیت الله صدر نیز دنبال کردند بسیاری از عراقیان از امام خمینی آیت الله مرعشی نجفی و آیت الله گلپایگانی تقلید می کردند و این تقلید مختص مسائل فقهی نبود بلکه در مسائل سیاسی نیز بود. (پژوهش و تحقیق، ۱۳۸۳: ۸۶، ۸۵) در حال قیام ۱۳ رجب سال ۱۳۹۹ هجری اولین قیام مردمی شیعیان عراق پس از پیروزی انقلاب اسلامی بود که تا شروع جنگ تحمیلی ادامه یافت و این حرکت در واقع بازتاب مستقیم و فوری انقلاب اسلامی ایران بر شیعیان عراق به شمار می آید. (فاضلی نیا، ۱۳۹۱، ۱۰۱)

احزاب شیعی فعال در عراق

۱- حزب جماعه العلماء در سال ۱۹۵۸ گروهی از روحانیون مانند شیخ مرتضی آل یاسین دعای شهید محمد باقر صدر سید اسماعیل صدر سید محمد باقر صدر شیخ حسین همدانی سید محمد جمال هاشمی شیخ محمد طاهر آل شیخ رازی شیخ محمدتقی جواهری و سید محمدتقی بحر العلوم حزب جماعه العلماء را با هدف پل زدن بین اسلام و اقشار گوناگون امتحان عراق پایه گذاری کردند. (برنا بلداجی، ۱۳۸۳، ۱۵۳)

این تشکیل پاسخی به فشارهای فزاینده رژیم بعثی تفکرات روبه رشد کمونیستی و گرایش ها و احساسات ناسیونالیسم افراطی بود. در موجی از گرایش های اسلامی را به رهبری شیخ مرتضی آل یاسین در شیعیان عراق به وجود آورد. این سازمان فعالیت های خود را از مسائل فرهنگی آغاز کرد و نشریه الاضواء را منتشر ساخت معرفی و رشد شخصیت و توانایی های علمی و کاریزماتیک سید محمد باقر صدر از همین زمان و با توجه به تعریف آتی که از خود در زمینه های گوناگون برجای گذاشت شروع شد. (ان ویلی، ۱۳۶۳: ۵۶) این گروه به شکل رسمی از سال ۱۹۷۹ حمایت خود را از تغییر روش به تاکتیک های خشونت آمیز اعلام کرد اما چه آن زمان در عراق و چه زمانی که از سال ۱۳۵۹ تعدادی از رهبران آن فعالیت های خود را در ایران تهران و قم آغاز کردند رویکرد اساسی شان معطوف به توده های مردم و اساساً سیاسی فرهنگی بود در واقع فعالیت های این تشکل بود که بعدها زمینه سقوط حکومت عبدالکریم قاسم را فراهم کرد اما به دلیل نداشتن انسجام داخلی این گروه و شرایط استبدادی آن زمان به ویژه پس از پایان دوره برادران عارف فعالیت های تشکیلاتی آنها به تدریج به خاموشی گراییدند تا پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران دوباره فعالیت های خود را از ابتدا در عراق آغاز و سپس در ایران ادامه دادند. (برنا بلداجی، ۱۳۸۳، ۱۵۳)

پس از پیروزی انقلاب سید کاظم حائری سید محمدباقر حکیم سید محمد بحر العلوم شیخ محمد مهدی آصفی سید حسین صدر شیخ محمد باقر ناصری و شیخ محمد باقر ساعدی از شیوخ عشایر از سوی سید محمد باقر صدر ماموریت داشتند تا ضمن مهاجرت به ایران وظیفه ارتباط سازماندهی و آموزشی نیروهای اسلامی عراق را در داخل ایران عهده دار شوند در نیمه اول دهه ۱۳۶۰ فعالیت های جماعه العلماء در جهت فعالیت های مجلس اعلا و به عنوان گروهی از علمای برجسته عراق فراتر از چارچوب

ها و الزامات حزبی چند سالی ادامه یافت اما پس از آن به علت بروز تنش های سیاسی جماعه العلماء سه طیف مشخصه تقسیم شد عبارت بود از گروه نخست سید محمدباقر حکیم سید حسن صدر سید عبدالعزیز حکیم سیدصدرالدین قپانچی گروه دوم شیخ محمد باقر ناصری سید کاظم حائری شیخ محمد مهدی آصفی سید عبدالرحیم شوکی شیخ محمدرضا ساعدی گروهی بودند که گرایش های حزب الدعوه داشتند گروه سوم جریان موسوم به شیرازی ها بودند که در قالب سازمان عمل اسلامی قابل تعریف هستند و مهمترین چهره های آنها عبارت بودند از سید محمد شیرازی مرجع و رهبر معنوی پیشین سازمان عمل اسلامی سید محمدتقی مدرسی و برادرش سید هادی مدرسی ابراهیم المطیری سید مرتضی قزوینی که در اوایل سال ۱۳۷۰ به اروپای غربی و سپس به آمریکا رفت شیخ محمد ندیم حاتمی ابو جواد العطار و دیگران این طیف به تدریج به دو طیف همگرا با ایران و در واقع نظریه ولایت فقیه با قرائتی که ایران از آن ارائه داد و طیف به اصطلاح مستقل تر با گرایشهای حزب الدعوه تقسیم شدند که سید محمدباقر حکیم سید محمود هاشمی سید کاظم حائری محمد مهدی آصفی سید عبدالعزیز حکیم و دیگران طیف همگرا با ایران بودند سید حسن صدر شیخ محمد رضا ساعدی سید محمد حسین بحرالعلوم شیخ محمد باقر ناصری طیف مستقل با گرایش های حزب الدعوه و رویکردهای دموکرات تر بودند به علت بروز اختلاف در بین جماع العلماء از ابتدای دهه ۱۳۶۰ از انسجام آن به تدریج کاسته شد. و گونه‌ای که از اواسط دهه ۱۳۷۰ تاکنون تنها اسمی از آن بر جای مانده است. (مصاحبه با ابوعزالدین یاسین سلیم، ۱۳۸۰، ۵، ۳)

نقش سید محمدباقر صدر در تحولات عراق

آیت الله صدر از متفکران والامقام اسلامی است که در کنار نقش مذهبی فعالیت های سیاسی گسترده ای در عراق داشت مبارزات وی علیه کمونیسم و حکومت‌های فاسد در عراق و همچنین توجه وی به مبانی اسلامی و حکومت اسلامی و دعوت مردم به قیام علیه ظلم و ستم با تکیه بر اسلام و قومیت عربی موجب شد این شخصیت در رهبری مبارزات مردم عراق نقش قابل ملاحظه‌ای داشته باشد انتقاد او از فلسفه های سیاسی کمونیستی و غربی و ارائه نوع اسلامیان و نگرش نسبت به حاکمیت مردمی در تشییع همچنان بخشی از مرامنامه شیعیان اسلامگرا را تشکیل میدهد. (فولر، ۱۳۸۲) علاوه بر فعالیت های سیاسی صدر علیه رژیم بعث که در غالب حزب الدعوه شکل گرفته بود تالیفات علمی وی موجب گشت آثار مثبتی در مردم عراق به ویژه طبقه تحصیل کرده و دانشگاهی به جا بماند ۱۳۸۲ کتاب علوم القرآن مجموعه ای از دروس است که دانشکده اصول الدین بغداد در ابتدا تعریف و آن را به شهید محمد باقر صدر و سپس تدریس آن را به استاد علوم قرآنی دانشکده سید محمدباقر حکیم سپرد پاره‌ای از این درس و شهید صدر نگاشته شهید حکیم به تکمیل آن پرداخت. (شهیدی، ۱۳۸۵: ۵۷)

پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۹ موج جدیدی از ناآرامی در میان مردم شیعه به وجود آورد تظاهر کنندگان مراسم محرم خواستار اصلاحات اجتماعی و استقرار یک حکومت اسلامی شدند و دولت عراق با توجه به تشویق علنی پیکارجوی شیعه از سوی آیت الله خمینی حزب الدعوه را همچون ستون پنجم می دانست که هدفش ادغام ایران و عراق بود اعلام حمایت مطلق از انقلاب اسلامی ایران از سوی سد و تشویق مبارزه مسلحانه علیه از به بعد از سوی او رژیم را واداشت تا او را به دلیل تحریض ای در جهت تشکیل یک حکومت شیعه در عراق به خیانت متهم کند. (کمجان، ۱۳۶۶: ۱۹۷) بنابراین رژیم بعثی عراق آیت الله محمد باقر صدر و خواهرش بنت الهدی در اوایل سال ۱۹۸۰ دستگیر و سه روز بعد هر دو را به اتهام سازماندهی انقلاب در عراق اعدام کرد اگر چه سر و خواهرش به شهادت رسیدند ولی به مبارزات مردم علیه عراق رژیم شدت بخشید این شهادت پیامدهایی را به همراه داشت از جمله ۱ برپایی تظاهرات در کشورهای پاکستان هند لبنان و سوریه علیه رژیم عراق ۲ تشکیل مجلس اعلائی اسلامی عراق ۳ اقدامات مسلحانه توسط طرفداران شهید صدر در عراق ۴ اکثر مسلمانان جهان این اقدام جنایتکارانه رژیم را محکوم کردند شهید صدر از جمله رهبران بود که از شعور سیاسی و اجتماعی بالایی برخوردار بود چنان که توانست حرکت اعتراض آمیز و انقلابی خود را در غالب حزب الدعوه به منصف حضور برساند چه اینکه اگر این حرکت از ابعاد گسترده تری برخوردار بود و حکومت مستند چون صدام بر مسند قدرت نمی بود بیش از قیام صدر به نتیجه نهایی می رسید براین رژیم صدام حسین اگرچه توانست از موجی که برای ایجاد حکومت شیعی به پا خواسته بود جلوگیری نماید ولی نتوانست آن را از بین ببرد جنبه هایی که در عراق به وجود آمد علاوه بر این که از طرف حکومت سرکوب می شد جلوی موفقیت آنان

گرفته می شد از طرف دیگر دارای موانع و آفات بازدارنده‌ای درون ساختاری بودند که طی دهه‌های اخیر عدم موفقیت آنها را شاهد هستیم این موانع عبارتند از ۱ ضعف فرهنگی شیعیان و وضعیت نیمه مدنی آنان با توجه به شرایط خاصی اقلیمی به خصوص در جنوب عراق ۲ نبود رهبری مقتدر و عدم آگاهی سیاسی رهبران سه ایرانی بودن برخی از مراجع عراقی ۴ تفاوت های رویکرد مبارزاتی شیعیان با سنی ها چه اینکه سنی ها اساس آن بیشتر طرفدار اصلاحات و تغییر از بالا می باشند ولی شیعیان خواهان اقدامات انقلاب و تغییر از پایین هستند ۵ ضعف فعالیتهای نظام‌مند و تشکیلاتی بین شیعیان. (برنا بلداجی، ۱۳۸۳: ۸۰)

۲- حزب الدعوه الاسلامیه واژه دعوه در مفهوم مکتبی آن به معنای دعوت به ایمان آوردن به مذهب واقعی یعنی اسلام است این کلمه در مفهوم سیاسی آن به معنای دعوت مردم به کار گرفتن آرمان اسلام است در اواخر دهه ۱۹۵۰ علمای عراق دعوه را به هر دو مفهوم آن به کار بردن علمای اسلام در خطر بودند ناسیونالیسم عربی و کمونیسم تعداد زیادی از عراقی‌ها را جذب کرده بودند جدایی مذهب از دولت و نفوذ دخالت روحانیون در سیاست بخشی از زیر بنای این دو ایدئولوژی غیر مذهبی را تشکیل میداد گروهی از علمای نجف جلساتی را در منزل یکی از علمای جوان به نام سید محمد باقر صدر تشکیل دادند تا راه ها و اقدامات اصلاحی را بررسی کنند. آنها تحت تاثیر ایده های اخوان المسلمین مصر به ویژه حسن البنا توجه خود را روی این آیه از قرآن کریم متمرکز کردن که میفرماید خداوند شرایط هیچ قومی را تغییر نمیدهد مگر آنچه را در نفس هایشان است تغییر دهند این حزب در واقع مولود اصلی جماع العلماء است که چند سال قبل از آن شکل گرفته بود. حزب الدعوات مهمترین گروه معارض است که به عنوان نهادی ترین حزب جنبش اسلامی عراق شناخته می شود (برنا بلداجی ۱۳۸۳: ۱۵۷) سید محمد باقر صدر به تدریج رهبری معنوی حزب را به عهده گرفت. (الخلیل، ۱۳۷۰: ۳۷) نکته مهم در مورد دیدگاه ها و مبانی نظری حزب الدعوه این است که این حزب بر مبنای محتوای اساسنامه و روند شکل گیری تجارب مبارزاتی رهبران آن معتقد به نوعی رهبری و در واقع ولایت شورایی است و اعتقاد دارند که رهبر معنوی حزب با جنبش باید مانند سایر اعضای شورای مرکزی حزب قطع نظر از کارکردها و جایگاه معنوی اش به عنوان عضو شورای مرکزی عمل کند و نه فراتر از آن از این رو باید گفت که همین دیدگاه سبب شد تا از همان ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی ایران تعارض پیدا کنند به گونه‌ای که در نیمه اول دهه ۱۳۷۰ این چالش به اوج خود رسید که نتیجه آن موارد زیر بود. ۱- تعدادی از اعضای ارشد حزب از جمله دکتر ابراهیم جعفری نخستین رئیس دوره‌ای شورای انتقالی عراق شیخ محمد باقر ناصری و سید حسین صدر عضو شورای انتقالی از ایران و مهاجرت آنها به انگلستان ۲- جرح و تعدیل در اعضای شورای مرکزی و محدود کردن عرصه فعالیت اعضای که همگرایی بیشتری با ایران داشتند پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و عملی شدن حکومت اسلامی مبتنی بر نظریه ولایت مطلقه فقیه ورود اعضای حزب الدعوه به داخل ایران تقاضاهایی از سوی تعداد محدودی از کادر رهبری حزب مبنی بر تجدید نظر پیرامون اساسنامه آن از راه ساز و کارهای درون تشکیلاتی حزب مطرح شد و سپس این رویکرد انتقادهای گسترده تری شورای مرکزی تبدیل شد زمانی که از نظر منتقدان این انتقادات به نتایج رضایت‌بخشی نرسید و در پی برگزاری نشست های مستمر بین دو طیف متمایز در شورای مرکزی در اواخر سال ۱۳۵۹ انشعابی در این حزب به عنوان الدعوه الاسلامیه رهبری افرادی مانند برادران شیخ علی و شیخ حسن کورانی ابو یاسین و ابو صفا دغلاوی به وجود آمد علت این انشعاب را باید در نوع برداشت ای که جناح اصلی حزب الدعوه از مرجعیت و مقوله ولایت فقیه داشت جستجو کرد. (ترجمه سیاسی؛ ۱۳۷۷: ۷، ۲۷) این جناح انشعابی ترجمانی از همگرایی با جمهوری اسلامی ایران در زمینه نظریه ولایت فقیه بود و به همین دلیل همگرایی بیشتری با مجلس اعلا در حالی که حزب الدعوه به عنوان بانفوذترین حزب شیعه عراق به رهبری شورای معتقد است بدین سان دو گروه اکثریت به رهبری شیخ محمد مهدی آصفی و اقلیت به رهبری شیخ علی کورانی شکل گرفت.

۳ سازمان عمل اسلامی در اواخر دهه ۱۹۶۰ همزمان با اوج گیری فشار های حزب بعث بر مخالفان به ویژه مبارزان اسلامی و بر اساس انگیزه نانوشته‌ای که نتیجه تقابل تاریخی کربلایی ها و نجفی های عراق است تشکلی شکل گرفت که در نوع شیوه مبارزاتی خود در مقایسه با معارضان پیشین تفاوتی مشهود داشت آغاز فعالیت‌های این گروه منظمه العمل الاسلامیه به سال‌های میانی دهه ۱۹۶۰ برمیگردد یعنی زمانی که احزابی همچون حزب الدعوه نزدیک به یک دهه از تحركات و فعالیتهای

خود را سپری کرده و فراز و نشیب‌هایی را گذراندند که نتیجه آن‌ها تجربیات گرانقدری برای گروه‌های معارض تازه تاسیس بود. (برنا بلداجی، ۱۳۸۳، ۱۶۱)

علت نامگذاری این تشکل نیز تمایل این گروه در به کارگیری شیوه‌های خشونت‌آمیز بود بنیانگذارانی همچون سید محمد شیرازی سید محمدتقی مدرس شیخ محسن حسینی و سید هادی مدرس از بنیان اصلی این حرکت هستند در بین این سه نفر آیت‌الله سید محمد شیرازی پدر معنوی پیشین این گروه پشتیبانی که از ناحیه پدرش آیت‌الله سید مهدی شیرازی داشت نیز قابل توجه است در اوایل دهه ۱۹۸۰ شورای فرماندهی عراق به رهبری شخص صدام تصمیمات خصمانه‌ای بر علیه گروه‌های معارض اتخاذ نمود نقض اساسی‌ترین حقوق طبیعی هتک حرمت دستگیری شکنجه و زندان چه شکلی بود روزه روز دایره فشار بر گروه‌های مخالف تنگ‌تر می‌شد این سازمان نیز مانند گروه‌های دیگر تصمیم به مهاجرت به خارج از عراق گرفت سازمان عمل اسلامی از زاویه رویکردهای نظری و عملی در ابتدای حضور در داخل ایران از اندیشه‌های اشخاصی همچون دکتر شریعتی و آیت‌الله منتظری تأثیر پذیرفتند. در زمینه رویکردهای سازمان عمل اسلامی می‌توان چنین بیان نمود که بیشتر اعضا و طرفداران آن در عراق و در شهر کربلا و حومه آن قرار دارند تعمیق مرجعیت سید محمدتقی مدرس و انجام فعالیت‌های فرهنگی از جمله توزیع کتب متعدد سید محمدتقی و سید هادی مدرس و مدیریت حوزه‌های علمیه این سازمان در سوریه و ایران از عمده‌ترین فعالیت‌های این گروه است در دهه اخیر رویکرد مسلحانه این گروه به تدریج از دستور کار خارج شده است. در واقع فعالیت پیرامون مسئله مرجعیت سید محمدتقی شیرازی و فعالیت‌های فرهنگی به عنوان اساسی‌ترین رکن استراتژی سازمان جایگزین آن شده است. (برنا بلداجی، ۱۳۸۳، ۱۵۷)

۴ - مجلس اعلای انقلاب اسلامی در زمان تشکیل مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق وجود آلترناتیو اسلامی منسجم در صحنه سیاسی عراق ضروری بود در آن زمان وضعیت منطقه‌ای و شرایط داخلی ایران و عراق به گونه‌ای بود که ناظران سیاسی این مجلس را همانند یک دولت خودخوانده می‌شناختند زیرا پیشروی نیروهای ایرانی در جبهه‌های جنگ تحمیلی این تصور را در بین معارضان اسلامی عراق ایجاد کرده بود که این روند در نهایت منجر به سقوط حکومت مرکزی عراق خواهد شد این مجلس که در واقع چهارچوبی فراگیر برای کلیه نیروهای معارض اسلامی عراق شناخته می‌شد در ابتدا در برگیرنده کلیه احزاب و اشخاص مستقل معارض اسلامی مستقر در ایران بود طیف گسترده نیروها حتی تنی چند در سنی‌ها و ملی‌گرایان معارض را در دوره اول شامل می‌شد عضویت اشخاص در این مجلس نه بر اساس تعلق گروهی بلکه مقبولیت سابقه مبارزاتی و توانمندی اشخاص در فرایند طبیعی و غیر دیوان سالارانه در دوره اول بود. (برنا بلداجی ۱۳۸۳ ۱۶۳)

نقش آیت‌الله سیستانی:

آیت‌الله سیستانی اصلی‌ترین و تأثیرگذارترین رهبر مذهبی شیعیان عراق است آیت‌الله سیستانی با اینکه بعد از فوت آیت‌الله خویی و رسیدن به مرجعیت شیعه در زمان حکومت صدام حسین با توجه به ضعف خفقان حاکم و تجربه شکست‌های نهضت‌های روحانیون در تاریخ سیاست را در پیش گرفت و به انزوای سیاسی فرو رفت اما بعد از فروپاشی رژیم بعث به سکوت خود پایان داد و وارد عرصه سیاسی شد هرچند مرجعیت شیعه در همان سال‌های اختناق نیز قدرت خود را در مصاف با استعمارگران و سیستم‌های وارده نشان داده است اما با ورود اشغالگران به خاک عراق و فروپاشی رژیم بعث است که وی با موضع‌گیری‌های سریع و با تدبیر خاص و همچنین پیروی مردم و مسئولین به عنوان یک چهره سیاسی بانفوذ و قدرتمند ظاهر شد که نمونه‌ای از این قدرت و محبوبیت را میتوان در بازگشت ایشان از لندن به عراق مشاهده کرد و امروزه به عنوان رهبر کشور شناخته می‌شود و با اظهارنظرهای مدبرانه عالمانه و روش منطقی و معقول خود و تنها به عنوان یک مرجع قدرتمند در جهان تشیع بلکه به عنوان یک رهبر سیاسی متنفذ در دنیای سیاسی اسلام با اینکه ایشان هیچ منصب حکومتی ندارد ولی به دلیل اقتدار مذهبی و نفوذ کلامی که در میان شیعیان داراست فرامین ویب و تا حدودی نقش رای و تو را بازی میکند و دخالت‌ها و مواضع سیاسی وی پس از سقوط صدام حاکی از اثبات این مدعاست.

طی دو سال اول سقوط صدام که اوضاع عراق آرام‌تر بود ایشان علاوه بر نقش کلی خود به عنوان مرجع شیعیان شخصیت برجسته در تمام عراق و برای تمامی رهبران عراق جدید بود بارزانی پاچه چی و بسیاری از رهبران عراق با ایشان دیدار داشتند

و در بسیاری از معمر طرف مشورت و همفکری با آنان بود این زمان در نجف مرجع تقلید دیگر هم موضوع داشتن آیت الله سید محمد سعید حکیم آیت الله محمد اسحاق فیاض آیت الله بشیر نجفی در تمام این دوران مرزهای مطلق و متاع آیت الله سیستانی بوده و آنان در همه امور مسائل را به ایشان ارجاع می دادند. در طول این سالها هیچ نوع مخالفت از سوی دیگران حتی از سوی آیت الله سید کاظم حائری هم دیده نشد که عکس ایشان هم مسائل مهم عراق را با آیت الله سیستانی اعزامی داد. طبعاً این امر هم ناشی از ادب مرجعیت موجود در نجف بود به هم به اهمیت مسئله و اعتقاد به درایت و عقلانیت الله سیستانی بازمی گشت رهبری جمهوری اسلامی ایران و مراجع تقلید ایران هم بارها و بارها پیروی تمام عیار از دیدگاه و نظرات آیت الله سیستانی را در عراق توصیه کردند و همیشه ایشان و نظراتشان را در مسائل عراق مورد تایید و تاکید قرار میدادند تا آنجا که به دولت ایران مربوط می شد باز هم وضعیت به همین صورت بوده و بسیاری از مسئولان ایرانی که به عراق سفر میکردند به دیدار ایشان شتافت و سعی میکند تا در همه مسائل هماهنگ عمل کنند. باید گفت آیت الله سیستانی با روش مغولی که در تحولات عراق در پیش گرفت و با اظهارنظرهای عاقلانه خود و نیز حرکت در حاشیه برای تاثیرگذاری در متن و نیز اظهار نظرهای آلمان نه تنها در حد یک مرجعیت برای شیعه بلکه به یک چهره سیاسی برتر در عالم سیاست در جهان شناخته شد با توجه به نقش مرجعیت در عراق نیویورک تایمز طی سرمقاله این چنین سوالی مطرح کرد آیا آمریکا اکنون تا این حد به بهانه‌ای برای اعلام پیروزی و خروج از عراق نیاز مبرم یافته که حاضر شده است به یک حکومت دینی شیعه مشابه ایران رضایت دهد. (تلاشان، ۱۳۸۸: ۱۱۹)

تاثیر گذاری شیعیان در ساختار سیاسی عراق

شیعیان همواره در طول تاریخ و به طور مشخص از جنگ جهانی اول با ورود استعمار انگلیس به عنوان یک گروه مبارز در مقابل حکومت‌های مطرح بودند گرچه درجه برای شدت و ضعف مبارزات شان از یک سو به دلیل فشار و سرکوب حکومت ها و از سوی دیگر به دلیل رویکرد سنتی و محافظه کارانه قشری از سوی مراجع و علمای مقیم در مراکز قدرت شیعیان شهرهای مذهبی حوزه های علمیه بیوت علما و تکایا مذهبی متفاوت بوده است. (فاضلی نیا، ۱۳۹۱: ۱۴۸) باید توجه داشت کشور عراق افزون بر اعتبارش به منزله مرکز تشیع در شکل دادن به هویت و تاریخ عرب نقش محوری داشته و به صورتی جدید در پیشرفت های اجتماعی سیاسی و فکری مشرق عربی موثر بوده است. (فولر، فرانکه، ۱۳۸۴: ۱۸۶) به طور خلاصه ریشه اساسی ترین شکاف اجتماعی عراق یعنی نادیده گرفتن حقوق سیاسی شیعیان پسر خوب آن را باید به لحاظ تاریخی در رفتار دولت عثمانی سیاست های استعماری انگلیس و دولت های حاکم در عراق به خصوص از سال ۱۹۶۸ پس از کودتای عبدالسلام عارف به روی کار آمدن ملی گرایان و بعضی ها دانست. (کاظمی، دینان، ۱۳۸۸: ۹۵) در این اساس دو عامل موجب حذف شیعیان از مشارکت سیاسی در ساختار سیاسی عراق گردیده است.

۱ نقش دیوان سالاران سیاسی تربیت شده در عثمانی که سنی مذهب بودند ۲ حکم جهادی در علمای شیعه علیه انگلیس در سال ۱۹۱۵ میلادی و در سال های بعد از آن که به سهم خود این امر بیش از پیش حساسیت انگلیس را نسبت به شیعیان برانگیخت نکته قابل توجه این است که سه عامل مهم نیست که در عدم مقاومت اولیه شیعیان در مقابل ساختار سیاسی جدید عراق نقش دارند عبارتند از ۱ کاهش تهدید اکثریت سنی به لحاظ استقلال عراق از عثمانی ۲ سابقه حمله و بین شیعیان را نسبت به تجدید حمله آنها محافظه کار نموده بود ۳ تعارض و دشمنی مشترک خاندان هاشمی و شیعیان با سعودی های وهابی (کاظمی، دینان: ۱۳۸۸) همانگونه که ذکر گردید کاهش حضور و نفوذ شیعیان در ساختار سیاسی عراق معلول علی بود که در فوق بدانها اشاره گردید و در نهایت این طالب باید دانست که از سال ۱۹۲۱ تا ۱۹۵۳ در عراق ۵۹ دولت تشکیل شده که تنها پنج نفر از شیعیان از میان صدها نفری که به من سر وزارت و نخست وزیری رسید نتوانسته بودند در منطقه نخست وزیری به تشکیل دولت دست بزنند و غریب سه سال زمام امور کشور را به عهده داشته باشد با عنایت به اینکه بین ۶۰ تا ۶۵ درصد مردم عراق را شیعیان تشکیل می دهند این تبعیض ناروا برای شیعیان عراق بسیار آزار دهنده بوده است در سال ۱۹۵۸ تا ۱۹۹۰ تنها یک شیعه به نخست وزیر برگزیده شد که مردد حماه صدارت داشت تبعیض برسد شیعیان در دیگر اعضای زندگی نیز وجود دارد از آن جمله شیعیان در مجلس فرهنگ مطبوعات اوقاف آموزش و پرورش آموزش عالی و تجارت و بازرگانی

حضور کمرنگ دارد و البته بیشتر فشار بر شیعیان به دوران حکومت حزب بعث بازمی‌گردد با روی کار آمدن این حضور روند شیعه آزاری تشدید شد با آنکه برخی از رهبران حزب بعث شیعه مذهب بودند. اما جنگ فرقه‌ای تمام عیاری بر ضد شیعیان آغاز شد و تحت عنوان شعوبی گری توجیه گردید. (سیف زاده، ۱۳۷۹: ۸۴-۸۳) فشار گسترده رژیم بعثی از زمان به قدرت رسیدن ژوئیه ۱۹۶۸ تا زمان سقوط ماسه ۲۰۰۳ شیعیان در مقاطع گوناگون موجب شکل گیری جریان ها و گروه های معارض متعددی شده که مهمترین آنها به شرح زیر است اخوان المسلمین جماع العلماء حزب الدعوه الاسلامیه مجلس اعلاى انقلاب اسلامی عراق سازمان عمل اسلامی و نیروها و رویکردهای جدید موسوم به صدربون (فاضلی نیا، ۱۳۹۱: ۱۴۹) قابل تامل این است که شهید آیت الله سید محمد باقر صدر و شهید آیت الله سید محمد باقر حکیم در شکل گیری بسیاری از این گروه‌ها و احزاب و تقویت جنبشی شیعیان عراق و شیعیان دیگر کشورهای منطقه تاثیر عمیقی داشتند. (کاظمی، دینان، ۱۳۸۸: ۹۷) صدام حسین هر از گاهی که تمامیت ارضی کشور به خطر می افتاد سعی می کرد تا از شیعیان دلجویی کند به خوبی و بهتر از دیگر رهبران عراق از مذهب برای اثبات حاکمیت چه استفاده می کردند از آغاز دهه ۱۹۷۰ روش‌های گوناگونی را در جهت جلب شیعیان به سوی دولت عراق اتخاذ اقدامات صنعتی کردن منطقه شیعیان در جنوب کشور و تصویر دیگر گونه زندگی روستایی بود اقدام دوم مراقبت شدید جوامع شیعه بود پس از پیروزی انقلاب اسلامی ۱۹۷۹ در تهران صدام در عین آنکه در جهت نابودی ویژگی های جامعه شیعه می کوشید با یک رشته حرکات خیرخواهانه خود را در مقابل مقامات مذهبی دوستدار شیعیان وانمود می کرد. (فاضلی نیا، ۱۳۹۱، ۱۵۰: ۱۴۹) اما این مسئله هرگز موجب نشد نقش سیاسی به شیعیان داده شود و نهایت ارفاق ای که در قبال شیعیان قائل می شد در زمینه اقتصادی بود گرچه در برخی بره ها حتی از مشارکت اقتصادی آنان جلوگیری به عمل می آورد و با در پیش گرفتن سیاست های اقتصادی که در به ضرر آنان تمام شد مانع قدرت گرفتن شیعیان در بعد اقتصادی میگردد. (سیف زاده، ۱۳۷۹، ۸۴) از سوی دیگر می توان گفت جنایات واقعی بر ضد شیعیان با روی کار آمدن صدام صورت گرفت که در سال ۱۹۷۰ و حاکمیت سیاسی عراق را به چنگ آورده بود از همان سال های اولیه ریاست جمهوری از جنایات زیادی در شهرهای جنوبی و مرکزی انجام داد در سال ۱۹۸۰ موج جدیدی از جنایات وقوع پیوست و اینبار به بهانه سرکوب شورشیان و بیش از همه عوامل حزب الدعوه و اسلامیه دستگیری ها و اعدام های فراگیر آغاز شد در جنگ دوم خلیج فارس که منجر به حضور گسترده نیروهای آمریکایی به طور مستقیم در منطقه شد شیعیان جنوب که سالها سختی و مضرات جرم کردن پسر به شورش و اعتراض قرار دارد ولی دیری نپایید که دوباره قربانی تعامل آمریکا و صدام شد. (فاضلی نیا، ۱۳۹۱: ۱۵۰-۱۵۱) شیعیان عراق بیش از سه دهه مورد آزار و وضعیتش وحشیانه از بحث قرار گرفت و بیش از همه از سرنگونی حزب بعث خوشحال شد از این رو با عنایت به ظلم تاریخی موجود در عراق شیعیان به خاطر عدم حضور در هرم قدرت در تلاش هستند بر خلاف حرکت سال ۱۹۲۰ که در سایه چالش ها با قدرت های خارجی یعنی انگلیس به حذف سیاسی آنها منجر شد در شرایط کنونی با درک موقعیت منحصر به فرد و داشتن اکثریت جمعیت و سیاسی در آینده عراق نقش سازنده تر ایفا کنند. (هفته نامه شما سین، ۸۶، ۳۸۳، ۳۰ مهر، ۱۳۸۳) نباید از نظر شیعیان عراق تا پایان حکومت صدام به عنوان اقلیت معترض با توانایی بالای اعتراضات اجتماعی رقم خورد که این خود نیز دلایل متعددی دارد یک جنبش اسلامی شیعیان عراق خاستگاه مشترکی با شیعیان ایران داشت دو جمعیت قابل توجه شیعیان در عراق سه سابقه حضور بنیانگذار انقلاب اسلامی ایران در عراق ۴ وجود عتبات عالیات در هر دو کشور پنج مراودات بین حوزه های علمیه دو کشور ۶ مرزهای مشترک طولانی ایران و عراق (کاظمیان، دینان، ۱۳۸۸) برای آنها به همراه دارد بلکه برای همکیشان یا شان در منطقه نیز مفید خواهد بود و به ویژه آنکه آنان به لحاظ قومیتی عرب بوده و با اعراب منطقه پیوند مشترکی دارند بنابراین مثبت یا منفی بودن پیامدهای احیای سیاسی شیعه در عراق برای شیعیان عراق به عنوان یک کلبه عواملی چون حل تنش های درونی و چگونگی دستگیری آنها درباره مسائل داخلی و نحوه ارتباط آنها با کشورهای منطقه بستگی دارد.

ویژگی های سیاست خارجی ایران در مقابله با داعش

حضور فعال نهادهای نظامی در سیاست خارجی

نهادهای نظامی مانند سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و ارتش و نسبت مختلف در سیاست خارجی ایران نقش دارند. (دهقانی، فیروزآبادی، ۱۳۸۹) یکی از ویژگی‌های اصلی سیاست خارجی ایران در مقابله با داعش نیز حضور فعال نهادهای نظامی در عرصه سیاست خارجی است. سیاست خارجی ایران همانند دیگر کشورها از منابع برخوردار است که یکی از اصلی‌ترین منابع تاثیرات نهادهای مختلف در سیاست خارجی است از آنجا که وضعیت میدانی در خاورمیانه در حال حاضر از بحران‌های مختلف نظیر حضور پر قدرت آمریکا متحدین منطقه‌ای این کشور ائتلاف‌های منطقه‌ای ضد ایرانی وجود پایگاه‌های متعدد دولت‌های فرمانطقه‌ای در اطراف مرزهای ایران تهدیدات گروه‌های بنیادگرای تندرو و وجود دولت‌های شکننده در این منطقه می‌باشد به همین نسبت محیط منطقه‌ای ایران نیز در این محدوده با تهدیدات عدیده‌ای مواجه است طبیعتاً سیاست خارجی و سیاست امنیتی ایران در عرصه‌های منطقه‌ای و به طرف انواع آنچه که واقع‌گرایان را سیاست احیا قدرت نظامی می‌دانند سوق یافته است در همین راستا از کشا حضور پر قدرت نهادهای نظامی در عرصه سیاست خارجی هستیم تلاش برای تحقق اهداف فراملی سیاست خارجی و آرمانهای انقلاب اسلامی از جمله مهمترین وظایف نیروهای مسلح است در مقدمه قانون اساسی این مسئولیت خطیر ارتش و سپاه پاسداران تحت عنوان ارتش مکتبی این چنین تعریف و تعیین شده است، نه تنها حفظ و حراست از مرزها بلکه با رسالت مکتب یعنی جهاد در راه خدا و مبارزه در راه گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان را نیز عهده دار خواهند بود بدیهی است که اهمیت این وظیفه ایجاد می‌کند که ارتش و سپاه در فرایند تصمیم‌گیری سیاست خارجی و دفاعی حضور فعال داشته باشند این ضرورت نیز جایگاه و منزلت این دو نهاد نظامی را در ساختار تصمیم‌گیری سیاست خارجی ایران ارتقا می‌بخشد. (دهقانی، فیروزآبادی، ۱۳۸۹: ۲۹۰) سپاه پاسداران در مقابله با داعش نیز بسیار بارز بوده است در واقع سپاه پاسداران و نیروی قدس این نهاد در مبارزه با داعش پیشرو بوده است نیروی قدس با در ابعاد خطرات راهبردی داعش در سطح منطقه با اعراض از سیاست انتظار اولیه و با در نظر گرفتن اولویت‌های کلان به سرعت وارد جنگ با داعش شد طی این سال‌ها سطح بازیگری سپاه و نیروی قدس علیه داعش به حدی بود که به سرعت این نیرو را به محور عملیاتی طرح‌های ضد تروریستی در منطقه تبدیل کرد این نقش آفرینی موثر همچنین مانع حضور بازیگران غربی پیرامونی ایران به بهانه مبارزه با داعش شد که از جنبه‌های راهبردی برای منافع بلندمدت ایران در منطقه حائز اهمیت بود سپاه و نیروی قدس ان دارای اولویت‌هایی در ورود به صحنه مبارزه با داعش است در این راستا سپاه پاسداران از ابتدای بحران‌های منطقه‌ای بعد از سال ۲۰۱۱ به ویژه در سوریه بعد از آن در عراق وظیفه خود را در مورد حفظ متحدین منطقه‌ای ایران انجام داده است در پی اعتراضات سال ۲۰۱۱ در شهرهای حمص و حماه سوریه آیت الله خامنه‌ای این اعتراضات را متفاوت از بهار عربی دانست و آن را جنبش انحرافی نامید در روز ۱۵ سپتامبر ۲۰۱۲ سرلشکر محمدعلی نجفی فری فرمانده وقت سپاه پاسداران گفت ما به کمک اطلاعاتی و مستشاری به سوریه به عنوان محور مقاومت ادامه می‌دهیم ایران به این حمایت افتخار می‌کند بر این اساس بسیاری از مقامات ایران بر لزوم ارائه حمایت نظامی و سیاسی به بشار اسد برای جلوگیری از پیشروی گروه‌هایی مانند داعش تاکید ورزیدند در عین حال حضور نظامی ایران در سوریه منطقه وجود واحده کوچک متوسط یا هنگ و ترتیب نیست نگاه به لیست کسانی که از سوی ایران در سوریه به شهادت رسیدن نشان می‌دهد که همه‌ی آنها افراد رده بالای نظامی و اعضای نیروهای ویژه سپاه بودند. (دیپلماسی ایران، ۱۳۹۴) بازدارندگی سیاست مبتنی بر بازدارندگی و راهبرد بازدارنده یکی از دیگر از ویژگی‌های سیاست خارجی ایران در مقابل با داعش است بازدارندگی در واقع تحت تاثیر قرار دادن رفتار یا تهدید است بازدارندگی مستلزم تهدید به استفاده از زور و نیرو برای جلوگیری از استفاده از نیروی قهریه توسط شخص دیگری است. (قندی و روشندل، ۱۳۸۶) بازدارندگی در سیاست خارجی ایران در مقابله با داعش به دو طریق اصلی صورت گرفته است.

۱ استفاده از توانمندی موشکی یکی از عرصه تولد بازدارندگی در سیاست خارجی و دفاعی ایران تمرکز بیش از همه بر روی توان و قدرت موشکی به ویژه در یک دهه گذشته است قدرت موشکی ایران یکی از عرصه‌هایی است که به رغم فشارهای گسترده از سوی آمریکا و اروپا طی چند دهه اخیر درصد تقویت آن بوده است. (Eisenstad, ۲۰۱۶) بدینگونه دستیابی به قدرت موشکی در راهبرد دفاعی ایران جایگاه ویژه‌ای دارد جنگ عراق علیه ایران و جنگ اول خلیج فارس نقش بسیار بالای

موشک‌ها را در نبردهای آینده نشان دادند شرایط منطقه‌ای ایران بعد از فروپاشی شوروی و گسترده آمریکا در خلیج فارس کشورهای همسایه ایران و تهدیدات رژیم صهیونیستی اتخاذ رویکرد خود اتکایی دفاعی را در مقابل تعداد خارجی برای کشور گزینه اجرا ناپذیر کرد. و آن امر با بومی‌سازی تکنولوژی موشکی تحقق یافت و با توجه به انتخاب بازار زندگی به عنوان راهبرد دفاعی اصلی ایران در فرآیند نوسازی صنایع نظامی بر ارتقای تکنولوژی و موشکی بسیار تاکید شده است. (امینیان و ضمیری، جیر سربای، ۱۳۹۵: ۵۳)

۲ حمایت از نقش حزب الله لبنان یران در راستای سیاست بازار پرنده در مبارزه با داعش حمایت از نقش حزب الله لبنان و نیروهای مقاومت در سوریه و عراق است حزب الله از اثرگذارترین گروه‌ها و مقابله با تروریسم در منطقه به ویژه در سوریه شناخته می‌شود که فعالیت‌های آن تا حد زیادی شکست‌های سنگینی را به داعش تحمیل کرده است از آنجا که بارندگی حضور فعال ایران در دو حرفه امنیتی فوری و غیر فعالی را ایجاد می‌کند از حزب الله لبنان مهمترین بازیگر غیردولتی و مهمترین خط اتصالی ایران از تهران تا دمشق در محیطی امنیتی غیرفوری ایران است در این محیط بازیگرانی در دیگری نیز شامل سوریه لبنان اردن و فلسطین و نیز حضور فعال دارند رویکرد ایران در قبال حزب‌الله در این محیط رویکرد حمایتی و در جهت موازنه سازی علیه اسرائیل و گروه‌های تکفیری است. (روحی و مرادی، ۱۳۹۴: ۲۹۰)

نتیجه گیری

با توجه به بافت مذهبی عراق که شیعیان با حدود ۶۵ درصد در اکثریت هستند به راحتی می‌توان از این شرایط استفاده کرد و در جهت نفوذ هرچه بیشتر در عراق امروز و پیشبرد سیاست خارجی آن در جهت منافع منطقه و به ویژه جمهوری اسلامی ایران استفاده بهینه کرد همگرایی و نزدیکی هرچه بیشتر احزاب و گروه‌های شیعه به ایران می‌تواند تضمین‌کننده کارآمدی عملکرد و حضور فعالان آن در روند تحولات عراق باشد اگر نگاه اجمالی بر تحولات عراق بیندازیم شاهد آن هستیم که گروه‌ها و احزاب مختلف از هر نژاد و مذهبی برای تعریف خود و نقش آفرین دفتر سیاسی عراق با قدرت های منطقه ای و فرامنطقه در ائتلاف هستند به طوری که کشورهای عرب سنی نشین منطقه کتاب حضور فعال شیعیان در عراق را نداشتند و پشتیبانی از گروه‌های سنی افراطی سعی در بر هم زدن توازن قدرت در عراق و به حاشیه رفتن شیعیان را دارند شیعیان نیز می‌بایست در جهت همگرایی بیشتر با جمهوری اسلامی ایران قدم بردارند. این همگرایی می‌تواند تضمین‌کننده موفقیت سیاست ها و اقدامات احزاب شیعه در آینده عراق باشد تجربه هم نشان داده که جمهوری اسلامی ایران همواره به دنبال قدرت گیری و نقش آفرینی این گروه ها در داخل عراق و چه بسا در سطح منطقه بوده است همین‌رو برجسته کردن نقش نیروهای شیعه عنوان خط مقدم مبارزه با داعش در سطح جهانی از نمونه‌های آن است از سوی دیگر جمهوری اسلامی ایران به عنوان کشوری مقتدر و قدرتمند و با نفوذ در منطقه خاورمیانه و به واسطه آرمانها و اهداف انقلابی و ضد استکباری خود می‌تواند پشتیبان و حامی مورد اعتماد گروه ها و احزاب شیعه عراق باشد. در همین جهت مراجع تقلید با توجه به جایگاه والایی که در بین شیعیان عراق دارند و با توجه به پیوندهای عظیمی که با ایران دارند. به همین به بهترین شکل می‌توانند ابزار نفوذ را فراهم کند. هرچند در این میان در این میان کنار گذاشتن هر مهره ای در سیاست عراق حتی اعراب تن رو باید سنجیده انجام پذیرد و در این بین باید به همه گروه های موجود در عراق توجه شود از آنان در جهت پیشبرد اهداف والای جمهوری اسلامی ایران استفاده کرد.

منابع فارسی

- ۱-عالم، عبدالرحمان، ۱۳۷۳، بنیاد علم سیاست، تهران، نی
- ۲-دال را برد، استاین بریکنر، بروس ۱۳۹۲، تحلیل سیاسی مدرن، ترجمه حمیرا مشیرزاده، فرهنگی رجا
- ۳- اسپوزیتو، جان ال، ۱۳۸۲، انقلاب ایران و بازتاب جهانی آن، ترجمه محسن مدیر شانه چی- تهران، باز
- ۴- براهویی، نرجس، ۱۳۷۱، اصولگرایی اسلامی و تاثیرات منطقه آن، پایان نامه کارشناسی ارشد روابط بین الملل، تهران دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران
- ۵- پژوهش و تحقیق، ۱۳۸۳، نقش شیعیان در فرایند دولت سازی عراق نوین و تاثیر آن بر امنیت ملی، تهران، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر

- ۶- برنا بلداجی، سیروس، ۱۳۸۳، شیعیان عراق بررسی وضعیت جامعه شناختی، فصلنامه تخصصی شیعه شناسی ص ۲ ش ۷
- ۷- سیف زاده، سید حسین، ۱۳۷۹، عراق ساختارها و فرآیند گرایش‌های سیاسی، تهران، مرکز انقلاب اسلامی
- ۸- فولر، فرانک، گراهام ای، رند رحیم، ۱۳۸۴، شیعیان عرب مسلمان فراموش شده، ترجمه خدیجه تبریزی، قم، انتشارات شیعه شناسی
- ۹- کاظمی دینان، سید مرتضی، ۱۳۸۸، علل خیزش شیعیان حاشیه جنوبی خلیج فارس عربستان سعودی بحرین کویت، قم، انتشارات شیعه شناسی
- ۱۰- مصاحبه با ابو یاسین عزالدین سلیم، تهران، دفتر مجمع عمومی مجلس اعلا، ۱۳۸۰/۰۳/۰۵
- ۱۱- ان ویلی، جوینس، ۱۳۶۳، نهضت اسلامی شیعیان عراق، تهران، موسسه اطلاعات
- ۱۲- دکمجان، هریر، ۱۳۷۷، جنبش‌های اسلامی در جهان عرب، ترجمه حمید احمدی، کیهان تهران
- ۱۳- تلاشان، حسن، ۱۳۸۹، دورنمای ژئوپلیتیک شیعه در عراق، فصلنامه شیعه شناسی، شماره ۳۱، قم پاییز
- ۱۴- سایت دیپلماسی ایران، ۱۳۹۴، چالش‌ها و فرصت‌های ظهور داعش بر ایران، منتشرشده در ۲ خرداد ماه ۱۳۹۴
- ۱۵- ازغندی، علیرضا، خلیل روشندل، ۱۳۸۶، مسائل نظامی و استراتژیک معاصر، تهران، نشر سمت
- ۱۶- روحی، مجید، سجاد مرادی، ۱۳۹۴، نقش افزایش قدرت منطقه ایران در سیاستگذاری شورای همکاری خلیج فارس ۲۰۱۵-۲۰۰۵، فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، شماره ۱۸ زمستان
- ۱۷- امینیان، بهادر، شفق ضمیری، جیر سرای، ۱۳۹۵، تاثیر رژیم کنترل تکنولوژی موشکی بر امنیت ملی و توان بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران، بست نامه آفاق امنیت، سال نهم شماره سی و دوم
- ۱۸- گراهام، فولر، ۱۳۹۲، شیعیان عراق، ترجمه خدیجه تبریزی، فصلنامه شیعه شناسی، شماره ۲ تابستان ۱۳۹۲ شماره ۶
- ۱۹- شهیدی، روح‌الله، معرفی کتاب علوم و قرآن شهید محمد باقر حکیم، آینه پژوهش صفحه ۱۷ فروردین ۱۳۸۵ شماره ۱
- ۲۰- فاضلی نیا، نفیسه، ۱۳۹۱، ژئوپلیتیک شیعه و نگرانی غرب از انقلاب اسلامی، قم شیعه شناسی
- ۲۱- الخلیل، سمیر، ۱۳۷۰، جمهوری وحشت، ترجمه احمد تدین، تهران، نشر طرح نو
- ۲۲- دهقانی فیروز آبادی، سید جلال (۱۳۸۹) سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران، سمت
- منابع انگلیسی:

- ۱- Jervis, Robert (1976), Perception and Misperception in International Politics, Princeton: Princeton University Press
- ۲- Rose, Gideon (1998), Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy World Politics, Vol. 51, No. 1, pp. 144-172
- ۳- Eisenstadt, Michael (2016), the Role of Missiles in Iran's Military strategy, The Washington Institute for Near East Policy, no. 39, November
- ۴- Zakaria, Fared (1998), From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role, Princeton: Princeton University Press